

Merhaba,

Güncel Bültenin bu sayısında konu; şiddet. Çocuklar niçin şiddete başvurur, çocuğun çocuğa uyguladığı şiddet “zorbalık” ve okul ortamında şiddet ile ilgili yapılan araştırma sonuçlarından oluşan yazılarımızı bu ayki Güncel Bültende siz meslektaşlarımızla paylaşıyoruz.

Şiddet Hayatımızda

Psikolojik Danışmanlık Eğitim ve
Grup Çalışmaları Merkezi

www.guncedanismanlik.net
info@guncedanismanlik.net

T: 0216 3807685
T/F: 0216 3807802
GSM:0506 323 78 85

Modernleşen çağ ile birlikte hayatımızdaki stres faktörleri de değişik boyutlara ulaştı. Sabah evden çıkmadan bile alarmımızın çalmaması, suların kesilmesi gibi birçok unsur canımızın sıkılmasına yetiyor. Evden canımız sıkın olmadan çıksak bile trafik o konuda gerekeni yapıyor. Ya da diğer insanların hoşgörüsüzlüğü veya hepimizin canını sıkan gündemdeki olaylar. İşte bütün bu stres unsurlarıyla beraber, maalesef şiddette gitgide hayatımızın bir parçası oluyor. Bizler bu kadar etkilenirken çocuklarımız da ister istemez bu durumlardan etkileniyorlar. Bu yazıda sizlerle çocuklarda görülen şiddetin nedenlerinden, ve bu tür eğilimi olan çocuklara nasıl yaklaşılması gerektiğinden söz edeceğiz.

Genellikle engellenme durumunda ortaya çıkan, hayal kırıklığı ve kızgınlık duygularıyla baş etmekte zorlanan kişinin gösterdiği uygun olmayan ve karşısındakine zarar verebilecek tepkilere şiddet denir. Şiddet denildiğinde genellikle ilk aklımıza gelen fiziksel şiddet olur, ancak unutulmaması gereken önemli bir nokta şiddetin yalnızca

fiziksel olmaması gerektiğidir. Şiddet; bağırma, küfür etme, tehdit etme, eşyalara zarar verme, hayvanlara zarar verme, kişinin kendine ya da başkalarına zarar vermesi gibi birçok farklı biçimde ortaya çıkabilir.

Çocuklarda Şiddet Neden Görülür? Etkili Faktörler Nelerdir?

Çocuklarda görülen şiddetin tek bir nedeni yoktur. Şiddet, birçok faktörün etkileşiminden ortaya çıkar.

Genetik Faktörler

Bazı çocuklar ebeveynlerinin genlerinden taşınmış olan kalıtsal kişilik özellikleri nedeniyle şiddet göstermeye eğilimlidir.

Cevresel Faktörler

Aile

Öğrenme en başta ev ortamında başlar. Anne ve babalar tarafından unutulmaması gereken en önemli şey çocuğun anne ve babasının davranışlarını örnek aldığıdır. Çocuklar büyürken ebeveynlerinin aynadan yansımaları gibidirler. Ev ortamında ne görürlerse, davranış biçimi olarak onu benimserler.

Aileler kimi zaman farkında olmadan çocuklarına istenmeyen davranışları kendi hareketleriyle öğretmiş olurlar. Telefonda bağırarak babasını gördüğünde, çocuğun bağırmanın sorunlarla baş etme yollarından biri olduğunu düşünmesi bu konuya bir örnek olabilir. Çocuklar, hem anne babalarının birbirleriyle olan ilişkilerini gözlemler ve model olarak alır, hem de anne babalarının kendileriyle olan ilişkilerini taklit ederler.

Medya
Maalesef günümüzde medya özellikle de televizyon programları çocukların psikolojik gelişimi açısından çok da yararlı birer kaynak değil. Çocukların televizyon seyredileceği saatlerde verilen bazı programlar çocuklara yönelik olmadığı gibi, çocuklar için özel hazırlanmış programlar ve çizgi filmler bile şiddet, agresyon gibi unsurları içermekte. Bu programlarda çocuklara uygun olmayan mesajlar farkında olmadan iletilmektedir. Araştırmalar, çocukların televizyonda gördüklerinden etkilendiklerine, taklit ettiklerine ve bazı karakterler ile kendilerini özdeşleştirdiklerine dikkat çekmektedir. Televizyonda şiddeti gören çocuklarda şiddet ve agresyon eğiliminin arttığı bilinmektedir.

Aileler Çocuklarda Görülen Şiddetin Önüne Geçmek için Neler Yapabilir?

Aile İçi İletişim

Daha önce de belirtildiği gibi, çocuklar evdeki tüm bireylerin birbirleriyle ve kendileriyle olan iletişimlerini model olarak alırlar. Bu nedenle özellikle ebeveynlerin duygularını kontrol etmeleri ve sorunlarla baş ederken uygun yöntemlere başvurmaları önemlidir. Anne babalar çocuklarına karşı sabırlı ve anlayışlı olmaları, aile içindeki bireyler arasındaki iletişimin olumlu olmasını sağlayacaktır. Anne ve babalar tarafından unutulmaması gereken en önemli şey çocuklarının kendi davranışlarını örnek aldıklarıdır. Çocuklardan nasıl davranması bekleniliyorsa, anne babaların da bu şekilde davranması gerekmektedir.

Aile bireyleri arasındaki ilişkilerin açık, sevgi ve saygı çerçevesinde olması, çocukların başkalarıyla olan iletişiminde de sevgi ve saygı çerçevesinde olmasını sağlayacaktır.

Uygun Disiplin Yöntemleri

Disiplin ve sınırlar çocukların kendilerini güvende

hissetmelerini sağlar. Kimi zaman çocuklar, kuralların ne kadar esneyebileceğini görmek için sınırları zorlamaya çalışabilirler. Böyle bir durumda anne babaların tutarlı olması çok önemlidir. Bunun yanında, anne ve babaların kuralları uygularken aynı şekilde tutarlı olmalarının da çocuklara kuralların esmediğinin bir göstergesi olacaktır.

Çocukların anlayabilecekleri şekilde açık mesajlar vermek, kuralların uygulanması açısından önemlidir. Karmaşık mesajlar çocukların kafalarının karışmasına neden olduğundan, çocuklar ellerinde olmadan kuralları uygulamayacaklardır.

Kendileriyle ilgili bazı kararlar ı kendilerinin vermesini sağlamak, çocukların sorumlulukları üstlenmesi ve kurallara uyması için teşvik edici olacaktır. Tercih hakkını kullanabileceği seçenekleri ebeveynlerin önermesi çocuğun sınırsız bir bağımsızlık elde etmemesi açısından önemlidir.

Çocuklardan mükemmel olmalarını beklemek, üzerlerinde kaldıramayacakları bir baskı yaratır. Böyle bir beklenti, çocukların kendilerini kötü ve yetersiz hissetmelerine neden olacaktır. Bu tip

hayal kırıklıkları çocukları şiddet kullanmaya yöneltilebilir. Bu nedenle, ailelerin kendileri için gerçekten hangi davranışların önemli olduğunu tespit etmeleri ve çocuklarını bu şekilde yönlendirmeleri önemlidir.

Ceza bir davranışın hatalı olduğunu gösterir ancak cezalar olumsuz duygular yaratır ve bu davranışın bir daha tekrarlanmamasını sağlamaz. Cezalar çocuğun kendini 'kötü bir bireymiş' gibi hissetmesine neden olur ve çocuktan beklenen uygun davranışın ne olduğunu göstermez. Verilen cezaların çocuğun kişiliği hakkında olmadığı sadece o davranış ile ilgili olduğu mesajı mutlaka çocuklara verilmelidir.

Bunun yanında, çocuktan beklenen uygun davranışın ne olduğu da çocuk ile konuşulmalıdır.

Çocuklara verilen cezanın dozu mutlaka ayarlanmalı ve psikolojik açıdan uygun olmayan ve çok ağır cezalar kesinlikle uygulanmamalıdır. Öte yandan ödüller ve olumlu teşvik çocuktan beklenen davranışların ne olduğunu gösterdiğinden ve davranışı pekiştirdiğinden önemlidir.

Okulda zorbalık

Zorbalık çocuklar arasında gözlenen, bir çocuğun diğerine bilerek ve isteyerek, fiziksel, sözlü ve/veya psikolojik olarak yaptığı saldırıların tümüdür. Ancak her saldırgan davranış zorbalık değildir. Çünkü bir davranışın zorbalık olarak değerlendirilmesi için; bir tarafın baskın olması, güçler arası dengesizlik olması, kasıtlı ve tekrarlayan bir biçimde olması gerekir.

Zorbalık 3 biçimde gözlenebilir.

Fiziksel: Vurmak, itmek, tekmelemek, tükürmek, ve kişisel eşyalarını almak

Sözlü: Alay etmek, isim takmak, aşağılamak, tehdit etmek

Psikolojik: Hoş olmayan şakalar ve espriler yapmak, diğer çocukları kötü davranmaları için yönlendirmek, dışlamak. Bu üç tür zorbalık da her yaş grubunda görülebilir. Ancak bazı çocukların zorba davranışları daha sık kullandıkları veya daha yatkin oldukları gözlenir.

Çocuklar,

*Sosyal becerilerde zorluk yaşarlarsa,

*Öğretmen ve diğer okul personeli ile yakın ilişki kuramaz, onlara güven duymazlarsa

*Empati yeteneğinden yoksunlarsa

*Kendine güveni yoksa ve bu nedenle kendini ifade etmekte zorlanıyorsa

*Problem çözme becerisi gelişmemişse

*Ev ortamında huzursuzluk, sorun varsa, ev içi şiddete tanıklık ediyorsa

*Dürtülerini kontrol etmekte zorlanıyorsa

*Medya ve bilgisayar oyunları gibi kaynaklardan şiddeti çok sık görüyor, model alıyorsa çocuklar şiddet kullanabilirler. Tüm bu etkenler tek başlarına zorbalık davranışlarına sebep olmasalar da çocuğun kendini ifade ve çatışma yöntemi olarak zorba davranışları seçmelerine sebep olabilir. Çocukların zorbalıkla karşılaştıkları durumlarda kendilerine önerilen tepkiler, tepkinin öfkeye dönüşmemesini hedefleyen önleyici tavırları içerir.

Zorba davranışa verilecek karşılık olarak 6 adım önerilir:

A:Görmezden gel

B.Umursama

C.Komiklikle karşıla

D.Kibar bir dille uyar

E.Sert ama güvenli bir dille uyar

F.Yetişkinden yardım iste.

Bu tepkilerin verimliliği çocuğun psikolojik durumuna, yaşına, zorbalığın içeriği ve boyutuna bağlı olarak değişebilir. Ancak en önemlisi, okulda var olan zorbalık davranışlarını, okuldaki her bireyi, düzenlemeyi ve ebeveynleri de içeren bir sistem dahilinde değerlendirmektir.

Eğitmciler ise sınıfta;

-Her çocuğun güçlü yanına göre sorumluluk verecek, çocuğun kendine olan güvenini arttırabilir, benlik değerini yükselterek olumlu davranışlar göstermesini destekleyebilirler.

-Empati alıştırılmaları yapmak çocuğun karşı tarafı anlayabilmesini kolaylaştırabilir. Bazen öğrenme zorlukları çeken çocuklarda duyguları kodlama ve çözmede sıkıntılar gözlenebilir. Duygular hakkında yapılacak çalışmalar çocuğun sosyal becerilerini destekleyerek zorbalık davranışının azalmasını sağlayabilir.

-Sınıf içinde yaşanan olayların çözümünde öğrencilerin seyirci değil katılımcı olmaları desteklenmelidir. Böylelikle çözümün bir parçası olmayı öğrenmek, sorunların büyümesini de engeller.

-Sınıf içi birlik duygusunu desteklemek ise arkadaşlar arası ilişkileri beslediği gibi, sınıf içinde küçük bir sistem oluşturacağından, yaşanan her tür zorluğun üstesinden gelmeyi kolaylaştırabilir.

-Şartlar ve yaşanan olay ne olursa olsun öğrenciyi asla yalnız bırakmamak önemlidir. Veliler, öğrenciler ve öğretmen zorbalık yapan çocuğa "kaşı" taraf olurlarsa, kendi kendini doğrulayan kehanet gerçekleşir ve çocuk gerçek bir zorbaya dönüşebilir.

Okullarda şiddet ile ilgili araştırma bulguları

Ülkemizde de şiddeti önleyici yöntemler geliştirebilmek için birçok araştırma yapıyor.

*TBMM Okullarda Şiddeti Araştırma Komisyonu raporuna göre şiddetin rakamları hayli yüksek. 2006 yılında yaklaşık 280 çocuk ve ergen, şiddetle ilişkili suçlardan dolayı çocuk eğitim evlerine (islahevlerine) konuldu. 1 Şubat 2007 itibarıyla ise ceza infaz kurumlarında toplam 2 bin 299 tutuklu ve hükümlü çocuk var.

*Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Eda Kargı tarafından 'Ailelerin ve Çocukların Davranışlarında Şiddet' araştırması 17 ilde, 7-9 yaşları arasında 1747 öğrenciyle

yapıldı. Çocuğa şiddet uygulayan bölgelerde yüzde 42.2 ile Güneydoğu Anadolu ilk sırada. Onu yüzde 26.7'yle Karadeniz, yüzde 24.4'le Marmara Bölgesi izliyor.

* Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Metin Pişkin'in araştırması ise akran zorbalığı ile ilgili. Araştırma 1154 ilköğretim okulu öğrencisiyle yapıldı. Öğrencilerin yüzde 35'i kendini kurban, yani 'kendilerinden daha güçlü öğrencilerin zorba söz ve eylemlerine haftada en az bir kere uğrayanlar' olarak tanımlıyor. Fiziksel zorbalığa uğrama oranının en fazla olduğu yer yüzde 58.2 ile sınıf, yüzde 41.7 ile

okul alanı ve bahçe.

Öğrencilerin yüzde 52'si sınıf arkadaşı tarafından zorbalığa uğruyor.

*Milli Eğitim Bakanlığı müfettişi Münevver Mertoglu ise 1997-2005 yılları arasında İstanbul'da yapılan, öğretmenlerin öğrencilere uyguladığı şiddetle ilgili araştırmaya göre ise, sekiz yılda 135 öğretmenin şiddet uyguladıkları için ceza aldığını belirtti. İstanbul'da kadın öğretmen sayısı erkek öğretmenlerden fazla olmasına karşın şiddet uyguladığı için ceza alan öğretmenlerin yüzde 67'si erkek. Yüzde 63.6 oranla erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha fazla şiddete maruz kalıyor.

GünceL'in Önerdikleri

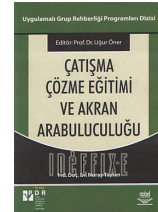

Okul ortamında şiddeti önlemek üzere hazırlanan ilk öğretim okullarına yönelik programın anlatıldığı kitap İlyayayınevi'nden.

Yazar: Barbara Gasteiger - Klicpera, Gudrun Klein

Okullarda saldırganlık ve şiddet konusunda verdiğimiz "Çocuklar ve Şiddet" başlıklı seminerin bilgilerine www.guncedanismanlik.net adresindeki "meslek içi eğitim ve seminerler" bölümünden ulaşabilirsiniz.

Nobel Yayınları tarafından PDR derneğinin katkılarıyla Uygulamalı Grup Rehberliği Programları dizisine ait olan bu kitap özellikle ergenlere yönelik uygulamalara yer veriyor.

Yazar: Uğur Öner